Milan
Nápravník

Imaginace
a tvorba

Tato kniha vychází s finanční podporou
Ministerstva kultury ČR

© Rubato, 2024
Texts © Milan Nápravník-dědicové, 2024
ISBN 978-80-88641-10-0

I.

C'est vivre et cesser de vivre qui
sont des solutions imaginaires.
L'existence est ailleurs.

André Breton

Imaginace a tvorba

* Cit. podle: A. Breton, „Co je surrealismus?“ [překl. K. Teige, in: *Co je surrealismus? Tři přednášky*, Brno: Nakladatelství J. Jícha, 1937, s. 34].
** A. Breton, „Politické stanovisko dnešního umění“ [překl. K. Teige, in: *Co je surrealismus? Tři přednášky*, cit. d., s. 123].

I.

Je zásluhou surrealismu, tohoto mimořádně významného hnutí v kulturních dějinách Evropy, že spolu s tím, jak obrátil svůj nekonvenční zájem k problémům básnických zdrojů a tvůrčích mechanismů lidské psychiky, upozornil velmi důrazně na prvořadý význam imaginace. Už v *Manifestu surrealismu* (1924) prohlašuje zakladatel hnutí André Breton: „Obraznost je možná na samém prahu převzetí svých práv. Skrývají-li hlubiny našeho ducha zvláštní síly, jež jsou schopny zvýšit moc sil jeho povrchu anebo proti nim vítězně bojovat, je v našem zájmu, abychom je zachytili, napřed zachytili a pak, jestliže je to možné, podrobili dozoru svého rozumu.“*

Po jedenácti letech, v pražské přednášce „Politické stanovisko dnešního umění“ (1935), pak vyslovuje Breton přesvědčení: „Je tomu tak proto, protože umění, v důsledku celého svého vývoje v moderní době, je zavázáno pochopit, že jeho kvalita spočívá jedině v imaginaci, neodvisle od zevního předmětu, který ji podnítil. Totiž že vše závisí na svobodě, s níž tato imaginace dovede se uvést na scénu a uvádět jenom sebe sama na scénu.“**

Během bezmála pěti desetiletí existence svého hnutí dokázali surrealisté shromáždit materiál svědčící o klíčovém postavení imaginace v básnické tvorbě, a to nejenom nesčetnými vlastními díly, básněmi, obrazy a objekty, ale také přesvědčivými poukazy na ony pozoruhodné osobnosti v minulosti, jejichž prostřednictvím prolomila imaginace už dávno před surrealismem kůru oficiálního umění a literatury a vytryskla na světlo jako nezkalený proud.

Surrealismus není jedním z řady uměleckých směrů dvacátého století, součástí proudu „moderního umění" postimpresionistické éry, usilujícího o formálně-estetické výboje, jak se dodnes nezřídka domnívají popletení reprezentanti oficiálních dějin umění. Kladl si cíle spočívající především v mimoumělecké oblasti, pro něž mělo být umění jen jednou, i když v naší racionalisticko-pragmatické civilizaci nesporně velmi významnou možností, jak se jim přiblížit. Nejednalo se mu o nic menšího než o radikální osvobození člověka v intelektuální sféře, o revoluční uvolnění jeho tvůrčích sil, o co nejrozsáhlejší intenzifikaci vědomí. Odmítl proto sevření básnické tvorby do náruče „básnictví", těžkopádného klasifikačního instrumentáře devatenáctého století. Pochopil, že poezie není vázána na jazyk, že kreativní síly nevědomí mají ve světě člověka univerzální platnost a nejsou podstatně determinovány ani materiálem tvorby, ani národností, časem anebo místem výskytu, kulturní úrovní anebo sociální problematikou.

Namísto módního úsilí o ortodoxní novátorství (které ostatně nakonec zdegenerovalo v umělecké krejčovství

hekticky střídající nejrůznější „arty“ bez vnitřní potřeby a plánu), namísto křečovitých snah o formální originalitu a neobvyklost mohl surrealismus z tohoto svého stanoviska bez skrupulí shrnout a zhodnotit veškeré významné básnické zkušenosti minulosti, ukázat na hluboké psychologické souvislosti zakrývané formální klasifikací umění a literatury a pokusit se na jejich základě o formulaci základních postulátů vystihujících samu podstatu a metodiku autentické básnické tvorby. Přitom dokázal vzdorovat nejenom nejrůznějším formalistickým tendencím své doby, ale i fašizoidním pokusům o degradaci básnické tvorby na propagátora té které zaručeně „revoluční“ ideologie, pokusům upřít básnické tvorbě právo na emancipovaný rozvoj, odvrátit poezii od jejích nejvlastnějších úkolů a zapřáhnout ji ve jménu, samozřejmě že chvályhodných a humánních, mocenských cílů, do propagandistických služeb aktuálních politických bojů.

Jestliže obrátil surrealismus mimořádnou pozornost k imaginaci, v níž rozpoznal onen tvůrčí mechanismus, který umožňuje kreativním silám nevědomí, aby vystoupily ze tmy do světla, aby se manifestovaly ve vědomí a tím i v komunikativní oblasti, bylo by ovšem nesprávné ztotožňovat (jak se to nezřídka stává akademicky vyškoleným historikům umění) jakoukoliv imaginativní tvorbu se surrealismem a prohlašovat každý imaginativní projev za surrealistický bez ohledu na to, zda se jeho původce podílel či nepodílel na aktivitě surrealistického hnutí; stejně nesprávné by však bylo prohlašovat všechno, co bylo

vytvořeno rukama surrealistů, za imaginativní díla. Neboť zatímco je surrealismus mnohem víc než jen imaginativní tvorbou (ba dokonce mnohem víc než tvorbou vůbec; široká oblast jeho zájmů se rozprostírá od teorie a praxe revoluční přeměny společnosti až k okultním vědám), byla a je imaginativní tvorba naopak mnohem rozlehlejší než surrealismus: existovala dávno před surrealismem a mimo něj ve všech oblastech magického umění od samého začátku lidských dějin. Cesty imaginace se setkaly se surrealismem a ten je osvětlil neobyčejně jasným světlem, zakreslil je do mapy duchovní aktivity moderního člověka a přispěl tak velkým dílem k pochopení jejího mimořádného osvobodivého významu. Ale i kdyby surrealistické hnutí zcela zaniklo, imaginace se bude v člověku opět a opět hlásit ke slovu a bude plodit dál díla překvapující síly, která v nás budou vzbuzovat víc než jen pouhou naději, že absurdní žentour bohulibého „účelného života", kterým nám přikázali otáčet, není definitivně jedinou možnou formou naší existence.

To, co je nám od dětství obvykle prezentováno jako „reálná skutečnost", jejíž takzvaná objektivní existence je nám prý osudem, není než omezenou funkční představou o skutečnosti, skutečností rozkouskovanou do věcí, které znají své místo, a popsanou tím kterým etnickým anebo umělým jazykem vždy podle potřeb právě etablované společenské anebo vědecké praxe. „Svět", o jehož svaté monolitní existenci ostatně pochybuji stejně jako o takzvané boží

existenci, je historicky preformován tak, aby více méně plnil funkce, které jsou vždy za daných podmínek zapotřebí k zachování jeho homeostázy. Z hlediska této imanentní funkčnosti, která nám byla už v dětství zamlčována, se nám pak vyjevují nejenom věci, tyto pyšné nositelky vlastností, ale především souvislosti mezi námi a těmito věcmi, které tyto věci ve skrytu teprve vytvářejí, jako cosi nanejvýš přirozeného.

Skutečně: na první pohled se zdá, že se všechno navzájem potvrzuje. Takzvané příčiny plodí následky, které mají jen tu nevýhodu, že je nejsme v rozhodujících okamžicích většinou schopni odhadnout předem a že prokazují svou „neúprosnou logiku" teprve ad hoc. Jazyk, jímž se o věcech vyjadřujeme, je svou gramatickou strukturou i lexikálním materiálem usvědčuje, jeho subjekt-predikátová logika je „správně" postihuje a věci se naopak revanšují jazyku dosvědčujíce svou existencí jeho pojmovou i vztahovou oprávněnost. Jak dojemná souhra!

Má-li tento svět fungovat jako dosud, to jest jako reálný svět, nezbývá nám ovšem než věřit, že je náš „přirozený" světový názor, v němž existuje harmonie věcí, slov a logických vztahů, něčím nepochybným a univerzálním. Neboť aby nám jeho obludnost nenaháněla strach, ba aby nám dokonce připadala líbezná, musí být alespoň měřitelná našimi tradičními zkušenostmi a postižitelná z ní odvozeným, abstraktně-logickým myšlením. Nesmíme se dát mýlit krizemi a selháními, hekatombami krve a epidemiemi utrpení, jimiž byl iracionalismus této „přirozenosti" už zaplacen. Nesmíme

se ohlížet na „náhody“ a „shody okolností“ nehodící se do našeho „přirozeného“ rámce, stejně jako na „suspektní“ produkty imaginace. Nesmíme vůbec hnout ani prstem ducha, a naopak musíme trvat na tom, co nás naučili, a snažit se spíše vyniknout v hromadění moci a majetku, a můžeme si být jisti, že budeme po zásluze odměněni!

Avšak co když tento svět nemá fungovat jako dosud? Co když dospějeme na základě hlubšího poznání, a nejenom povrchního, sociálně determinovaného znechucení, které je nakonec jen negativním výrazem primitivní vůle k moci, k názoru, že jeho funkce přece jen nejsou vždy nezbytné, ba dokonce že jsou mnohdy i nežádoucí? Co když opravdu přestaneme být spokojeni s kulisami, do kterých nás dějiny postavily, abychom tu hráli předepsané úlohy seriózních a energických, konzervativních anebo revolučních šašků? Jen málo nám pomůže, budeme-li je podle návodu „přirozených“ racionalistů pilně přenášet z místa na místo, „keř“ namísto „vchodu do domu“, „továrnu“ namísto „paláce“, „konkrétní poezii“ namísto „slabikáře“ anebo naopak, a budeme-li si do nekonečna převlékat historické kostýmy, abychom v novém převleku, s jinými maskami a na mírně, ale samozřejmě že radikálně pozměněné scéně, která jako scéna zůstane nedotčena, hráli znova tutéž trapnou frašku o cestách k moci a úspěchu na věru duchaplné téma „eines Rheinländers“: „Was ich nicht für andere sein kann, das bin ich nicht für mich und kann ich nicht für mich sein.“* Dějiny by nás měly poučit, že nestačí jen vyměňovat dekorace. Je třeba vůbec opustit toto jeviště.

Chápu, že takový čin ovšem už zdaleka nevyhlíží tak „přirozeně“ jako statečné bourání a stavění kulis a výměna obnošeného domina, tato osvědčená metoda revoluční aberace. K odchodu z tohoto jeviště, pokud se nerozhodneme udělat krátký proces a skočit rovnýma nohama přes rampu z dvacátého poschodí na betonový dvůr, je zapotřebí víc než jen fanatismu, houževnatosti a brutální píle. Nestačí jen chtít. Nejde totiž o to, zda udělat či neudělat několik relativně bezohledných kroků, abychom se ocitli za scénou; neboť tato prkna, na nichž jsme se narodili, se rozkládají nejenom od obzoru k obzoru, ale především v nás samých.

* * *

Jsem přesvědčen, že má-li být nalezeno skutečné východisko z tohoto údajně racionálního a ve skutečnosti veskrze iracionálního světa, v němž živoříme, nesmí být kreativní iracionalita nadále zakrývána nevkusnými paravany racionalizujících výkladů anebo infantilního popírání, ale musí se stát preferovaným předmětem široce založeného empirického i teoretického zájmu. Jak dlouho máme ještě čekat, než bude v celém rozsahu pochopeno napomenutí Ludwiga Wittgensteina vyslovené už v jeho knize *Tractatus*

* „Čím nemohu být pro jiné, nejsem a ani nemohu být sám pro sebe“, viz Debatten über Preßfreiheit und Publikation der Landständischen Verhandlungen, *Rheinische Zeitung*, Nr. 139, 19. 5. 1842. – „Ein Rheinländer“ = pseudonym mladého Karla Marxe.

logico-philosophicus z roku 1918: „Celý moderní pohled na svět je založen na iluzi, že tzv. přírodní zákony jsou vysvětlením přírodních jevů. Tak lidé trvají na těchto přírodních zákonech jako na něčem nedotknutelném, jako lidé starších dob se přidržovali Boha a osudu.“*

Máme dnes už celou řadu pádných důvodů se domnívat, že trhliny v „reálných skutečnostech“, k nimž se školácký racionalismus stále ještě nechce znát, kterými k nám však občas proniká chladný vzduch zázračného, nelogického a nezařaditelného, nám umožňují průhled do onoho iracionálního zákulisí, v němž mají božstva našich dosavadních zákonitostí jen lokální moc a v němž se ukáže, že jsou naše „přirozené“ nutnosti jen periferními projevy zcela jiných a mnohem podstatnějších souvislostí. Už na základě těch pohříchu inkoherentních poznatků, které dnes máme k dispozici díky úsilí desítek nonkonformních vědeckých osobností a mnoha set jejich spolupracovníků, se formuje představa, že je náš fyzický a psychický svět závislý na silách a působeních, které nejsme s to v rámci trojdimensionálního kontinua vůbec postihnout. Proti všem ideologiím racionalismu a iracionalismu, které jsou každá jen jednostranným popíráním druhé, je člověk nepochybně komplikovanou dialektickou strukturou racionálních a iracionálních komponent. Potlačování jedné anebo druhé stránky jeho psychiky nevede jinam než k mrzačení

* L. Wittgenstein, *Tractatus logico-philosophicus*, 6.371–6.372 [překl. J. Fiala, Praha: OIKOYMENH a Svoboda – Libertas, 1993, s. 161].

lidské osobnosti a svádí z cesty k poznání hlubších zákonitostí vesmíru. Není dnes už žádnou zásluhou popírat po vzoru předvčerejšího „osvícenství“, které se mezitím stalo ironií dějin „zatemněností“, existenci empiricky prokázaných iracionálních fenoménů jen proto, že je nejsme schopni v rámci našich současných fyzikálních poznatků racionálně vysvětlit. Lidé omezeného ducha a chatrného vzdělání, kteří si učinili z pozdního racionalismu náboženství plné fetišů a tabu, se hrozí všeobecné žízně po zázračnu, které jsme v současné době svědky. Ale tato žízeň je přirozenou reakcí na dosavadní systematické oklešťování ducha ve jménu imbecilního pragmatismu, na všeobecné potlačování kreativních sil nevědomí a na diskreditaci iracionálních jevů.

Iracionální neznamená ireálné. Slovem „iracionalita“ neoznačujeme nic víc než ony manifestace skutečnosti, které nelze spojit tmelem dostatečného důvodu s polorozpadlou budovou světa, tak jak byla projektována a vystavěna během minulých dvou století a jak ji dodnes z bezradnosti obýváme. Jen ze strachu, že budou konfrontováni s problémy přesahujícími jejich intelektuální horizont, brání pozdní racionalisté (ostatně dnes už převážně pouze na publicistické úrovni) svou kouli uhnětenou z drobtů skutečnosti jako skutečnost samu a beze všeho vážného opodstatnění tvrdí, že říše jejich racionality a říše skutečnosti spadají vjedno. Tak se stává den ze dne zřejmějším, že nadchází doba, kdy bude třeba dát „všechnu moc imaginaci“, aby mohl být duch osvobozen od petrifikovaných

ideologických schémat, která mu byla výchovou a společenským tlakem vnucena a která mu znemožňují každý skutečně svobodnější pohyb.

Imaginace umožňuje nám, kdož jsme byli dost zoufalí, abychom se prodrali hradbou racionalistického haraburdí k oněm schopnostem ducha, které jsou v nás všech už od dětství brutálně a všemi prostředky umlčovány, abychom spatřili při pohledu na rozpadávající se omítku zdi cesty vedoucí jinými krajinami, než v jakých se nás snaží přidržet šafáři „užitečné" každodenní praxe. Jsem přesvědčen, že se není třeba dát uškrtit ocelovým okem „příčin a následků". Neboť člověk je zjevně schopen překročit svůj vlastní stín, odhrnout závěs postupného času, prokázat irelevantnost horního a dolního a dosvědčit, že kámen stejně jako duch proniká bez obtíží zdí.

* * *

Pojem imaginace bývá překládán do němčiny slovem „Einbildungskraft". Avšak toto slovo není jen nevinným překladem, ale zároveň i výkladem, interpretací imaginace jako zdroje subjektivních, nereálných představ, tedy něčeho, co si pouze namlouváme (was wir uns einbilden) a co postrádá jakoukoliv reálnou substanci. Tak je imaginace apriorně vykázána z dosahu reality a v dalším plánu z dosahu podrobnějšího zájmu.

Avšak tento postoj k imaginaci, který se stejně jako jiné postoje minulosti konzervoval v lexikálním materiálu

etnického jazyka (tyto prošlé lexikální konzervy jsou ostatně jedním z důvodů, proč etnický jazyk brzdí a zatěžuje celé naše myšlení), je sám ve vážném rozporu se skutečností. Čím hlubší jsou totiž naše poznatky o pohybech psychiky, čím dále pronikáme do tajemství vztahů mezi „vědomím" a „hmotou", tím zřejmější se stává poznání, že imaginativní projevy nejsou ani zdaleka jen nereálnými představami nepřekračujícími stín naší hlavy, a vím o čem mluvím, jestliže upozorňuji na to, že imaginace stejně jako ruka má reálnou schopnost udržet ve volném prostoru otevřenou břitvu. Ostatně už sama skutečnost, že si lze cosi „namluvit" do té míry, že dochází k vážným somatickým změnám, k chorobným syndromům, ba dokonce i k smrti, by nás měla přimět k hlubšímu zamyšlení. Theophrastus Paracelsus přisuzoval imaginaci i schopnost přenášet epidemické choroby a ve spise *Filosofie okultní* (před rokem 1541) varuje před imaginací, neboť „imaginace jest podobna nohovi; snadno se vzněcuje, snadno vzplane. A jakmile jednou počne planouti, nesnadno bývá utišována."* Toto varování zajisté nepostrádá empirického jádra.

Imaginace je především (a zvláště pak s ohledem na téma, o němž hovoříme) volně neovladatelnou „halucinativní" schopností (slovo „halucinativní" je ovšem opět zatíženo představami, které nutí k nejvyšší opatrnosti) produkovat vizuální analogony nevědomých obsahů, struktur

* T. Paracelsus, *Filosofie okultní* [překl. J. Novák, Praha: Trigon, 1990, s. 33].

a procesů, přičemž je zřejmě podle intenzity psychické energie, kterou je vybavena, schopna vykonávat práci sahající od vytváření „živých" představ a snů přes autonomní vize až k objektivním realizacím fantomatických fenoménů v reálném třírozměrném prostoru.

Avšak magie používá slova „imaginace" ještě častěji v jiném, svým způsobem odvráceném smyslu. Imaginace je pro ni nejenom volně neovladatelnou obrazotvornou schopností aktivizovaného nevědomí, ale také zvláštní volní schopností transmitovat nevědomou sféru za použití velkého množství soustředěné psychické energie plastickou představou zaměřenou na určitý úkol; že je tak možno dosáhnout například psychokinetických manifestací (které jsou ještě relativně nejnevinnější formou této podivuhodné hry), bylo potvrzeno nesčetněkrát i laboratorně.

V obojím smyslu je tedy imaginace formou interakce mezi nevědomím a vědomím, pouze směr toku informací je různý. V prvém je imaginace nástrojem nevědomých mechanismů analogujících inevidentní struktury v evidentním, jevovém světě. Tak je poselstvím nevědomí adresovaným vědomí. V druhém je nástrojem vědomé vůle předkládající nevědomé sféře imaginativní plán aktu, který má být vykonán. Zvláště pak druhý případ je ovšem stěží myslitelný bez předpokladu těsné souvztažnosti, anebo snad bipolární totožnosti fyzického a psychického, jejíž fyzikální vysvětlení, které právem s netrpělivostí očekáváme, povede dříve či později k radikální revizi většiny dosavadních a nejenom přírodovědeckých

postojů. Kdesi v tomto místě začíná revoluce, proti níž byla všechna dosavadní dobrodružství ducha jen dětinskými kotrmelci.

V těchto zajisté nikoliv lhostejných souvislostech si ovšem je třeba neustále zpřítomňovat skutečnost, že se tu pohybujeme v oblasti neprobádanější než kterákoliv jiná. Samy pojmy „vědomí“ a „nevědomí“, jakkoliv nutné k alespoň zásadnímu dorozumění, jsou velmi vágní. Definic vědomí existuje několik desítek, přičemž žádná není ani nesprávná, ani úplná. Pokud jde o nevědomí, je zajisté užitečné připomenout si tu slova C. G. Junga v úvodu k jeho pojednání *Transcendentní funkce* (1958): „[...] nevědomí není jen to či ono; je to neznámo, které se nás bezprostředně dotýká. Jeví se nám jako psychické, ale o jeho skutečné povaze se toho dá vypátrat stejně málo jako o hmotě – nebo stejně mnoho, pokud to vyjádříme optimisticky.“*

Tak je třeba mít neustále na paměti, že poslušni diktátu jazyka dosazujeme často na bílá místa na mapě racionálního poznávání slova, jejichž pravý smysl nám nutně zůstává do značné míry nejasný. Jen vulgární a k fetišismu inklinující duch jim nekriticky podléhá.

* * *

* C. G. Jung, „Transcendentní funkce“ [překl. K. Černá, J. Černý, in: C. G. Jung, *Výbor z díla II., Archetypy a nevědomí*, Brno: Nakladatelství Tomáše Janečka, 1997, s. 324].

Ediční poznámka

Studie „Imaginace a tvorba“ se dochovala v autorově písemném archivu v jediném exempláři. Manuskript uložený v hnědých prešpánových deskách, na jejichž čelní straně byl v levém horním rohu nalepen štítek s názvem titulu, obsahuje celkem 170 listů převážně strojopisného textu formátu A4. Menší část listů, které autor zaplnil svými rukopisnými poznámkami, měla zjevně jen přípravnou povahu.

Četné listy byly rozšířeny různě dlouhými přílepky, umisťovanými většinou na levé nebo pravé straně listu a přeloženými tak, aby nepřesahovaly jeho okraj. Papír listů i přílepků pocházel z několika zdrojů, zřejmě více či méně souvisejících s různými etapami vznikání studie. Šlo převážně o listy vláknitého papíru, méně častěji se vyskytovaly listy hladkého „firemního“ papíru, na rubové straně opatřené předtištěným rámečkem a nápisem (*Sony: Abteilung Werbung Presse Information*), které autor zřejmě běžně používal ve svém zaměstnání redaktora v kolínském rozhlase.

Nejednotné či zcela chybějící bylo místy číslování jednotlivých stránek, svědčící o pracovním charakteru dochovaného manuskriptu. Některé listy obsahují dodatečné rukopisné opravy mající zpřesnit či doplnit stávající formulace. Častokráte se některé pasáže textu opakují; v takových případech byla většinou méně kompletní varianta škrtem označena jako neplatná. Někdy se tak zřejmě stalo poté, co byla podle ručně pořízené a posléze škrtnuté pracovní verze vyhotovena úplnější či souvislejší formulace na psacím stroji. Jindy byla nevyhovující pasáž přelepena přílepkem, umístěným přes celou šíři listu, jenž obsahoval zpřesňující formulaci a jímž byla původní formulace zároveň překryta a nahrazena. V manuskriptu se nachází rovněž několik drobných pomocných nákresů a přípisů („*Až sem dobrý*“ ap.), které měly nejspíše usnadnit orientaci při pozdějším přepisu.

Všechny tyto dílčí poukazy poskytují současně svědectví jak o způsobu autorovy práce na textu, tak o stupni jeho rozpracování či dohotovení. Z toho vyplynul postup při přepisu jeho jednotlivých částí, kdy bylo vzhledem k více méně nejasnému řazení třeba provést určité sjednocení ve smyslu chronologického rozvržení. Práce na revizi rukopisu si tudíž vyžádala opětné uspořádání materiálu.

Pokud jsme narazili na obsahové dublety, tj. zjistili opakování určitých pasáží, byla pro přepis vybrána úplnější varianta. Pokud se přitom zjistilo, že ve zvolené verzi chybí nějaká pasáž z verze, která byla předtím vypuštěna, ale kterou lze vzhledem k celku přesto pokládat za nezbytnou

(mohlo se jednat o jednotlivá slova nebo věty), provedli jsme příslušné doplnění. Autor uváděl citace z cizojazyčné literatury zpravidla v originálním znění, bez bližšího udání nakladatele, roku a místa vydání. Proto bylo nutno dohledat citované práce a uvedené pasáže z nich přeložit, resp. tam, kde existovaly jejich původní české překlady, tyto do textu zapracovat. Spolu s tím bylo přistoupeno také k úpravě textu podle současné pravopisné normy při zachování osobitosti a autonomie Nápravníkova autorského slohu. Tam, kde autor rukopis korigoval ručně, přebíráme jeho vpisky v původním znění i tehdy, když se zdají mít podobu pouhého předběžného náčrtu.

* * *

Studie „Imaginace a tvorba" vznikla v rozmezí let 1974–1976. Zevrubně pojatá úvaha o postavení imaginace v tvůrčím procesu se svým rozsahem a šíří záběru řadí mezi autorovy stěžejní teoretické práce.

Fragment manuskriptu otiskl autor v druhém čísle časopisu *Analogon* (zde pod názvem „Prostor tmy", 1990, s. 4–12). Nabízí se otázka, proč nepřistoupil – mimo části úvodní kapitoly – k přepisu a revizi i zbytku studie, aby mohla být zveřejněna v úplnosti. Důvodem stojícím v pozadí mohla být obtížná rekonstrukce manuskriptu v jeho dochované podobě, k němuž se mu patrně už po letech nechtělo vracet. Nejzřejmější odpovědí je, že coby badatel soustavně sledující celé spektrum nejnovější vědecké

a filozofické produkce soudil, že si jeho práce po letech žádá doplnění na úrovni soudobých poznatků. Tato zmínka jistě nijak neubírá na hodnotě informačně bohatého, fundovaného a myšlenkově pronikavého textu, jemuž ani po půl století od jeho vzniku nelze upřít nadčasovost.

Stať „Magie und Kunst“ (Magie a umění) byla poprvé publikována v monografii německého malíře Woldemara Winklera, kterou v roce 1990 vydalo v edici *Nautilus* Muzeum umění v Bochumi. Autorův text je v knize otištěn na stránkách 97–99. Vedle příspěvku samotného autora a obsažnějších teoretických pojednání z pera dvojice editorů Friedera Schellhaseho a Heriberta Beckera se v ní nachází také texty Petera Spielmanna, Woldemara Winklera a Adolfa Smitmanse.

Stať „Schwarze Vitrinen von Mimi Parent“ (Černé vitríny Mimi Parentové) uveřejnil autor původně v brožuře, která vyšla při příležitosti výstavy Mimi Parentové na zámku Kemnade v Bochumi-Hattingeru v roce 1984. Text hlavního iniciátora uspořádání této expozice je publikován na stránkách 6–8. Katalog dále obsahuje statě a poezii, jejímiž autory jsou Peter Spielmann, José Pierre, Pierre Cadare, André Breton, Annie Le Brun, Radovan Ivšić a Heribert Becker.

Stejně jako studie „Imaginace a tvorba“ pochází také soubor statí z počátku devadesátých let nazvaný „Neznámí surrealisté“ z autorovy písemné pozůstalosti.

* * *

Vydání přítomného svazku by nebylo možné bez přátelské pomoci několika osob, které se na jeho přípravě spolupodílely a věnovaly jí určitý díl svého času. Za cenné připomínky a překlad většiny citací z anglického a německého jazyka do češtiny vděčím panu Radku Tejkalovi. Za lokalizaci několika pramenů k citacím jsem zavázán paní Ehrengard Herzigové a paní Evě Čapkové. S přepisem úvodní části rukopisu mi byla nápomocna slečna Lea Fantová. Z korespondence vedené s panem Heribertem Beckerem a panem Davidem Pohribným jsem si odnesl řadu užitečných podnětů ke stávající edici. Všem jmenovaným patří upřímný dík.

L. F.

Obsah

I.

13 Imaginace a tvorba

II.

187 Magie a umění
194 Černé vitríny Mimi Parentové
199 Neznámí surrealisté (Jean-Marc Debenedetti, Hans Bender, William James, Ludwig Staudenmaier)

III.

207 Obrazová příloha I
217 Ediční poznámka
223 Obrazová příloha II
231 Výběr z literatury

Milan Nápravník
Imaginace a tvorba

K vydání připravil a editorskou poznámku
napsal Ladislav Fanta
Texty z němčiny přeložili Radoslav Tejkal a Petr Janus
Odpovědný redaktor Petr Janus
Jazyková korektura Linda Zachystalová
Obálka a grafická úprava OFICINA a JT
Sazba JT
Vydalo nakladatelství RUBATO v Praze roku 2024
Vytiskla TISKÁRNA PROTISK, s. r. o., České Budějovice
První vydání
ISBN 978-80-88641-10-0

RUBATO
Sarajevská 8
120 00 Praha 2
www.rubato.cz
studio@rubato.cz